

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

DIPLOMSKI RAD:

KORELATI USAMLJENOSTI KOD SREDNJOŠKOLACA

Grozdana Kozjak

Mentor: Dr.sc. Gordana Kuterovac Jagodić

Zagreb, 2005.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. USAMLJENOST	3
1.1.1. Definiranje usamljenosti	3
1.1.2. Teorijska shvaćanja usamljenosti	4
1.1.3. Tipovi usamljenosti	5
1.1.4. Struktura iskustva usamljenosti	6
1.1.5. Uzroci usamljenosti	7
1.1.6. Korelati usamljenosti	8
1.2. SOCIJALNA ANKSIOZNOST	12
1.3. SAMOPOŠTOVANJE	14
2. CILJ I PROBLEMI	15
3. METODA	17
3.1. Sudionici	17
3.2. Instrumenti	17
3.3. Postupak	19
4. REZULTATI I RASPRAVA	20
4.1. Karakteristike uzorka s obzirom na socioekonomski status	20
4.2. Karakteristike uzorka s obzirom na školski uspjeh	22
4.3. Karakteristike socijalne mreže sudionika	23
4.4. Karakteristike mjernih instrumenata	25
4.5. Usamljenost adolescenata i adolescentica	26
4.6. Samopoštovanje adolescenata i adolescentica	29
4.7. Strah od negativne evaluacije adolescenata i adolescentica	30
4.6. Korelati usamljenosti kod adolescenata	32
5. ZAKLJUČAK	42
6. LITERATURA	43
PRILOG A	46
PRILOG B	48

KORELATI USAMLJENOSTI KOD SREDNJOŠKOLACA

Grozdana Kozjak

SAŽETAK

U istraživanju je ispitivana povezanost usamljenosti s nekim varijablama socioekonomskog statusa (stupanj obrazovanja roditelja, materijalno stanje obitelji), socijalne mreže (broj bliskih osoba, procjena pomoći i podrške prijatelja) i osobnim značajkama adolescenata (spol, školski uspjeh, strah od negativne evaluacije, samopoštovanje). Istraživanje je provedeno na uzorku od 239 učenika (88 mladića i 151 djevojke) zagrebačkih gimnazija. Primijenjene su slijedeće skale: kratka forma UCLA skale usamljenosti, Rosenbergova skala samopoštovanja i Skala straha od negativne evaluacije. Rezultati su pokazali negativnu povezanost usamljenosti s procjenom socijalne podrške, brojem bliskih osoba i samopoštovanjem. Pozitivna povezanost usamljenosti sa strahom od negativne evaluacije pronađena je samo kod ženskih sudionika. Negativna povezanost usamljenosti sa stupnjem obrazovanja majke pronađena je samo kod muških sudionika.

Ključne riječi: usamljenost, samopoštovanje, strah od negativne evaluacije, socijalna mreža

UVOD

1.1. USAMLJENOST

1.1.1. DEFINIRANJE USAMLJENOSTI

Usamljenost se često karakterizira kao neugodna, bolna, anksiozna žudnja za drugom osobom ili osobama (Hartog i sur., 1980; prema Ponzetti, 1990). To je složeni fenomen i univerzalno ljudsko iskustvo koje, u većoj ili manjoj mjeri, dožive svi ljudi u nekom životnom razdoblju. Usprkos činjenici da je usamljenost fenomen koji se često istražuje, još uvijek ne postoji suglasnost glede njegova određenja. Postoje brojne definicije usamljenosti. Na osnovi analize njihovih glavnih karakteristika, Pinqart i Sorensen (2001) su zaključili da prevladavaju dvije vrste definicija:

- Definicije koje kao glavnu osobinu usamljenosti navode osjećaj patnje zbog nedostatka kontakata:

- *Rook* (1984, prema *McWhirter*, 1997) tako navodi da je to neugodno emocionalno stanje, koje nastaje kada se osoba osjeća odbačena, otuđena ili neshvaćena od drugih, te joj nedostaje društvo za socijalne aktivnosti i emocionalna intimnost.

- *Woodward* (1988, prema *Woodward* i *Kalyan-Masih*, 1990) definira usamljenost kao osjećaj samoće i nepovezanosti ili otuđenosti od pozitivnih osoba, mjesta ili stvari.

- Drugi, socijalno-kognitivni pogled vidi usamljenost kao nepodudaranje interpersonalnih odnosa kakve osoba ima s onima kakve bi željela imati. Ovaj model uzima u obzir mogućnost da se osoba ne osjeća usamljeno usprkos objektivno niskoj frekvenciji socijalnih kontakata, te također da se netko osjeća usamljeno usprkos visokoj razini socijalne uključenosti (*Pinqart* i *Sorensen*, 2001).

U ovu skupinu spada i najčešće navođena definicija usamljenosti:

- *Peplau* i *Perlman* (1982): “Usamljenost je subjektivno nezadovoljstvo interpersonalnim odnosima nastalo uslijed promjena trenutnih socijalnih odnosa ili uslijed promjena u željama i potrebama za socijalnim odnosima”.

1.1.2. TEORIJSKA SHVAĆANJA USAMLJENOSTI

Psihodinamski pristup

Prema psihodinamskom shvaćanju, usamljenost je posljedica nezadovoljene univerzalne potrebe za intimnošću koja je dio ljudskog evolucijskog naslijeđa. Ovaj pristup usamljenosti uključuje potragu za tim što je pošlo krivo u procesu razvoja ličnosti kod osoba koje pate od usamljenosti.

Sullivan (1953, prema Hojat, 1982) tako smatra da usamljenost nastaje iz neuspjeha osobe da tijekom ranog djetinjstva zadovolji osnovnu ljudsku potrebu za intimnošću. Prema Fromm-Reichmannu (1959, prema Hojat, 1982), potreba za intimnošću i želja za zadovoljavajućim vezama postoji kod normalnih osoba od razdoblja dojenaštva do kraja života. Tijekom djetinjstva, potreba za intimnošću se ispunjava zadovoljavajućim odnosima s važnim odraslima. Tijekom mladenaštva, ta se potreba zadovoljava pronalaženjem prijatelja.

Interakcionistički pristup

Interakcionistička orijentacija stavlja naglasak na interakcijsko djelovanje osobnih i društvenih karakteristika na pojavu usamljenosti. Jedan od predstavnika ove orijentacije – Weiss (prema Penezić i sur., 1999) mišljenja je da usamljenost nastaje kao rezultat nepovoljnih socijalnih interakcija u smislu da one ne zadovoljavaju socijalne potrebe osobe. Weiss govori o emocionalnoj i socijalnoj usamljenosti, pri čemu emocionalna usamljenost nastaje kao posljedica nedostatka intimne, romantične veze, te je praćena anksioznošću, nemirom i osjećajem praznine, dok socijalna usamljenost nastaje kao rezultat nedostatka smislenog prijateljstva i zajedništva, a praćena je dosadom i osjećajem socijalne marginalnosti.

Kognitivistički pristup

Prema ovom pristupu, usamljenost se javlja onda kada osoba svjesno doživljava nesrazmjer između željenog i ostvarenog nivoa socijalnih kontakata. Peplau i Perlman su mišljenja da usamljenost predstavlja krajnju točku kontinuuma socijalnih veza pri čemu svaka osoba ima optimalni nivo socijalnih interakcija, te u slučaju socijalnih veza u kojima je nivo socijalnih interakcija manji od optimuma dolazi do doživljavanja usamljenosti, a u slučaju da je nivo socijalnih interakcija veći od optimuma, osoba doživljava “invaziju” na privatnost (prema Penezić i sur., 1999).

1.1.3. TIPOVI USAMLJENOSTI

Na pitanje je li usamljenost jednodimenzionalna ili višedimenzionalna pojava istraživači ne daju jedinstveni odgovor. Dok zagovarači mišljenja da je usamljenost jednodimenzionalni konstrukt smatraju da se ljudi razlikuju samo prema jačini izraženosti usamljenosti, viđenje usamljenosti kao višedimenzionalne pojave upućuje da postoje i različite vrste usamljenosti, koje se razlikuju kako po uvjetima koji im prethode, tako i po karakteristikama samog doživljaja. U novije vrijeme prevladava viđenje usamljenosti kao višedimenzionalnog konstrukta (McWhirter, 1997).

Weiss (1973, prema Ivanov i sur., 1998) na osnovu svojih istraživanja navodi da usamljenost možemo podijeliti na dva različita tipa. On tako razlikuje emocionalnu ili intimnu usamljenost i socijalnu usamljenost kao različita iskustva koja proizlaze iz deficita u različitim vrstama odnosa.

Emocionalna usamljenost nastaje kao rezultat nedostatka prisnosti i intimne privrženosti nekoj drugoj osobi. To je iskustvo u kojem se osoba osjeća u potpunosti izolirana od ostalih. Ovakvu vrstu usamljenosti uglavnom doživljavaju osobe koje su nedavno postale udovci/udovice, koje su se nedavno razvele ili prekinule blisku, intimnu vezu.

Socijalnu usamljenost, s druge strane, može doživjeti osoba koja može imati životnog partnera i biti okružena obitelji, ali ima teškoća s uspostavljanjem prijateljstava. Ova vrsta usamljenosti može nastati kao rezultat nedostatka mreže socijalnih odnosa u kojoj je pojedinac dio grupe prijatelja koji dijele zajedničke interese i aktivnosti. Karakteristična za osobe koje su se nedavno preselile u novu socijalnu okolinu (novi posao, grad, škola).

1.1.4. STRUKTURA ISKUSTVA USAMLJENOSTI

Usamljenost je vrlo teško i bolno iskustvo, no iako ga svi doživljavamo, taj doživljaj se razlikuje među različitim ljudima, javlja se u različitim situacijama i ima različite uzroke i posljedice (Rokach, 1989; prema Medora i Woodward, 1991). Saznanja o strukturi usamljenosti temelje se uglavnom na radu A. Rokach. Na osnovi opsežnih istraživanja antecedenata i iskustva usamljenosti, Rokach je konstruirala upitnik "Iskustvo usamljenosti", čija primjena je dovela do niza spoznaja o uzrocima i strukturi, te načinu nošenja s usamljenošću.

U okviru kroskulturalnog istraživanja, Lacković-Grgin i suradnici (1998a) primijenili su upitnik "Iskustvo usamljenosti" i na hrvatskim sudionicima. Faktorska analiza rezultata je potvrdila teorijska očekivanja da iskustvo usamljenosti obuhvaća emocionalnu, socijalnu, ponašajnu, kognitivnu i tjelesnu komponentu:

1. Emocionalna neugoda

Emocionalna komponenta se odnosi na usamljenost kao bolno iskustvo, koje doživljavaju ljudi svih dobi, a posebice se ističe u usamljenosti zbog gubitka voljenih osoba, ili zbog nedostatka romantičnih intimnih veza.

2. Interpersonalna izoliranost

Socijalna komponenta se odnosi na osjećaj nepripadanja, nepovezanosti s drugima, napuštenosti, odnosno na nezadovoljstvo socijalnim vezama.

3. Povlačenje

Ponašajna komponenta se odnosi na svojevoljno povlačenje od drugih u vrijeme doživljavanja usamljenosti.

4. Socijalna neadekvatnost

Kognitivna komponenta se odnosi na osjećaje nesigurnosti, beznadnosti, nesposobnosti, straha od budućnosti kao i manjka kontrole nad vlastitim životom.

5. Tjelesne manifestacije

Tjelesna komponenta usamljenosti se odnosi na njene tjelesne manifestacije kao što su iscrpljenost, glavobolje i sl.

Rezultati spomenutog istraživanja pokazali su da se izraženost pojedinih komponenata usamljenosti razlikuje kod sudionika različite dobi. Socijalni, ponašajni i kognitivni aspekti usamljenosti su prisutniji kod mladih, a tjelesne manifestacije kod starijih sudionika. Emocionalna neugoda je podjednako prisutna u svim dobnim skupinama.

1.1.5. UZROCI USAMLJENOSTI

Postoji više pokušaja određenja uzroka usamljenosti i njihovog razvrstavanja u određene kategorije. Najpotpuniji model uzroka usamljenosti daje A. Rokach (1989, prema Penezić i sur., 1999). Model antecedenata usamljenosti A. Rokach sastoji se u interpretaciji triju klastera koji uključuju osam faktora. Klasteri su identificirani kao: 1. "Nedostatak interpersonalnih veza"; 2. "Stresni događaji"; 3. "Karakterne i razvojne varijable".

1. Nedostatak interpersonalnih veza

Unutar ovog klastera postoje tri faktora:

- a) faktor socijalne alijenacije* – odnosi se na iskustvo fizičke izolacije osobe koja je udaljena ili izolirana od poznate okoline;
- b) faktor neadekvatnog sustava socijalne potpore* - predstavlja situaciju manjka prijatelja i osoba kojima je stalo do pojedinca, kao i postojanje socijalne potpore koja ne zadovoljava potrebe pojedinca;
- c) faktor problemnih veza* - disharmonični bračni ili uopće intimni odnosi karakterizirani pomanjkanjem intimnosti, komunikacije i razumijevanja.

2. Stresni događaji

Ovaj klaster također uključuje tri faktora:

- a) faktor promjene prebivališta* – karakteriziran je promjenama u dotadašnjim vezama, separaciji od obitelji, prijatelja i drugih važnih osoba u životu pojedinca;
- b) faktor gubitka* - uključuje gubitak intimne i/ili romantične veze zbog smrti voljene osobe, prijatelja, roditelja ili zbog gubitka uzrokovanog prekidom u odnosima;
- c) faktor osobnih kriza* - obuhvaća traume ili značajne, nagle i dramatične promjene u nečijem životu.

3. Osobne i razvojne varijable

Ovaj klaster se odnosi na osobne karakteristike koje ne pomažu ili koje odmažu pojedincu da se suočava s usamljenošću kao zrela osoba, a uključuje dva faktora:

a) *faktor razvojnih nedostataka* - uključuje tzv. “hladan dom” vezan uz nedostatak topline i ljubavi u roditeljskom domu, raspad obitelji, “periferne roditelje” koji su emocionalno hladni prema djetetu ili ne žive s njim, te “traume u djetinjstvu” vezane uz hospitalizaciju, razvod roditelja, neslaganje u kući ili fizičko pa i seksualno zlostavljanje.

b) *faktor osobnih ograničenja* - predstavlja trajni i stvarni osjećaj osobe da ne može privući pažnju drugih, da se ne zna družiti i voljeti, pri čemu uključuje strah od intimnosti, negativnu samopercepciju, deficit socijalnih vještina, bolest, tjelesne nedostatke te neugodna iskustva iz prošlosti.

1.1.6. KORELATI USAMLJENOSTI

U dosadašnjim istraživanjima, utvrđena je pozitivna povezanost različitih mjera usamljenosti sa sramežljivošću (Lacković-Grgin, 1998b; Jackson i sur., 2000; Jackson i sur., 2002), perfekcionizmom (Ivanov i sur., 1998), pesimizmom (Ivanov i sur., 1998), samoćom (Penezić, 1999), depresijom (Levin & Stokes, 1986), neuroticizmom (Levin & Stokes, 1986), socijalnom anksioznošću (Neto & Barros, 2000) i alkoholizmom (Medora i Woodward, 1990).

Usamljenost je negativno povezana sa samopoštovanjem (Lacković-Grgin, 1998b), ekstraverzijom (Levin i Stokes, 1986), zadovoljstvom životom (Penezić, 1999), socijalnom kompetentnošću (Jackson i sur., 2002), mjerom samoeфикаsnosti (Ivanov i sur., 1998), percepcijom socijalne potpore (Jackson i sur., 2000), naučenom snalažljivošću (*learned resourcefulness*; McWhirter, 1997), empatijom (McWhirter, 2002), i školskim uspjehom (Demir i Tarhan, 2001).

Životna dob

Krivulja odnosa životne dobi i usamljenosti ima oblik slova “U” (Andersson, 1998). To znači da se najviše razine usamljenosti pronalaze kod adolescenata i kod najstarije dobne skupine u dobi iznad 75 godina.

Mnogi autori naglašavaju da je usamljenost naročito intenzivna tijekom adolescencije (Brennan, 1982, Weiss, 1973, Woodward, 1988; prema Brage i Meredith, 1994). Pojačana izraženost usamljenosti u razdoblju adolescencije pripisuje se utjecaju niza razvojnih promjena koje pojačavaju osjećaj izolacije i potrebu za prijateljstvom.

Istraživanje usamljenosti kod adolescenata ima veliku važnost, budući da su ranija istraživanja pokazala njenu povezanost sa zloporabom droge i alkohola (Pitter, 1971), adolescentskom delinkvencijom (Brennan i Auslander, 1979) i samoubojstvom (Diamant i Windholz, 1981; sve prema Brage i Meredith, 1994).

Spol

Postoje kontradiktorni rezultati o izraženosti usamljenosti s obzirom na spol. Dok neki istraživači izvještavaju da su žene usamljenije od muškaraca (npr. Weiss, 1973; prema Neto & Barros, 2000), drugi ne pronalaze spolne razlike u izraženosti usamljenosti (npr. Russell i sur., 1980; prema Neto & Barros, 2000).

Autorice Rokach i Brok su (1995, prema Penezić i sur., 1999) utvrdile postojanje spolnih razlika u izraženosti usamljenosti, ali te razlike nisu bile konzistentne već su bile u različitim pravcima na različitim faktorima. I neka druga istraživanja upućuju da muškarci i žene usamljenost doživljavaju različito (npr. Schmitt i Kurdek, 1985). Žene izvještavaju o većoj usamljenosti kada im nedostaje intimnost i povjerenje u interpersonalnim vezama (intimna usamljenost), dok se muškarci osjećaju usamljenije kada im nedostaje grupa prijatelja kojima bi se mogli obratiti za podršku (socijalna usamljenost; Cutrona, 1982; prema McWhirter, 1997). To bi moglo biti i objašnjenje kontradiktornih nalaza. Naime, budući da se u različitim istraživanjima koriste različiti instrumenti za mjerenje usamljenosti koji iskustvo usamljenosti zahvaćaju na različite načine, kao posljedica toga javljaju se nekonzistentni rezultati.

U nekoliko istraživanja u našoj zemlji u kojima je korištena kratka forma UCLA skale usamljenosti, nisu zabilježene spolne razlike (Lacković-Grgin i sur., 1998b; Ivanov i sur., 1998; Penezić, 1999).

Socioekonomski status

Dva najčešće korištena indikatora socioekonomskog statusa su obrazovanje i materijalno stanje. Istraživanja provedena na starijim sudionicima (odraslim osobama i osobama starije životne dobi) pokazala su negativnu povezanost obrazovanja i visine primanja s usamljenošću (prema Pinguart i Sorensen, 2001). Viša primanja naime omogućuju osobama da se uključuju u razne socijalne aktivnosti (izleti, izlasci, tečajevi), odnosno omogućuju im korištenje “komercijalnih socijalnih prilika”, koje onda smanjuju vjerojatnost nastanka usamljenosti. Osim toga, niski prihodi su često povezani s niskim samopoštovanjem (Pinguart, 1998; prema Pinguart i Sorensen, 2001), koje opet može inhibirati potragu za novim socijalnim kontaktima.

U ovom istraživanju pretpostavljamo da razlozi koji dovode do povezanosti socioekonomskog statusa s usamljenošću kod starijih sudionika mogu dovesti do povezanosti tih varijabli i kod adolescenata. Primjerice, bolje materijalno stanje adolescentu pruža mogućnosti (npr. izlasci na bolja mjesta, putovanja, bolja odjeća i sl.) koje mu otvaraju mogućnosti za socijalne kontakte i povećavaju mu status u grupi i poželjnost za druženje.

Osim toga, socioekonomski status bi mogao utjecati na usamljenost adolescenata i posredno – djelovanjem na kvalitetu odnosa u obitelji. Naime, neka istraživanja (npr. Lempers, 1997) su pokazala da lošije ekonomsko stanje utječe kako na bračne odnose, tako i na odnos roditelja prema djeci. Posljedica toga može biti njihova lošija socijalna prilagodba i s time povezan osjećaj usamljenosti.

Školski uspjeh

Što se tiče povezanosti usamljenosti sa školskim uspjehom, Dobson i sur. (1987; prema Demir i Tarhan, 2001) su pronašli da su usamljeni učenici manje posvećeni školskim zadacima, pokazuju više negativnih reakcija prema učiteljima i imaju niže ocjene od onih koji nisu usamljeni. I neka druga istraživanja (Brennan, 1982; Demir, 1990; prema Demir i Tarhan, 2001) su pronašla negativnu povezanost usamljenosti i školskog uspjeha. No, takva istraživanja nisu brojna i uglavnom su rađena na nešto starijim adolescentima.

Karakteristike socijalne mreže

Koncept socijalne mreže se najčešće opisuje kao mreža koja se sastoji od određene osobe i svih ljudi koje ona poznaje ili s njima redovito dolazi u interakciju (Weinberg & Marlowe, 1983; prema Andersson, 1998). To se najčešće odnosi na rođake, prijatelje, kolege s posla i sl. Istraživanje Ericksona (1984; prema Andersson, 1998) je pokazalo da se prosječna socijalna mreža odrasle osobe sastoji od 25 – 40 osoba, od čega su 3 – 6 intimni prijatelji.

Karakteristike socijalne mreže – njihova veličina i kvaliteta socijalnih odnosa su bile jedan od učestalijih predmeta interesa u istraživanjima korelata usamljenosti (Jackson i sur., 2000). Istraživanja povezanosti usamljenosti i veličine socijalne mreže nisu dala konzistentne rezultate: dok su neka istraživanja pokazala postojanje negativne povezanosti, u drugima nije pronađen takav odnos (Jones i sur., 1985, Jones, 1981; prema Jackson i sur., 2000). Takvi nalazi upućuju da usamljenost ima više veze s kvalitetom socijalnih kontakata nego s njihovom dostupnošću i učestalošću. Ovu tvrdnju podupiru i dokazi da se ljudi osjećaju manje usamljeni kada su zadovoljni svojom socijalnim mrežom (Jones & Moore, 1987; prema Jackson i sur., 2000), doživljavaju intimnost i bliskost u interpersonalnim odnosima (Jones i sur., 1985; prema Jackson i sur., 2000), znaju da mogu računati na podršku osoba iz svoje socijalne mreže (Jackson i sur., 2000), te kada su uključeni u socijalnu mrežu čiji članovi su visoko međusobno povezani (Stokes, 1985; prema Jackson i sur., 2000).

Socijalna podrška je jedan od važnijih pokazatelja kvalitete socijalne mreže. Sarason i Sarason (1985, prema Andersson, 1998,) su socijalnu podršku definirali kao vjerovanje osobe da će, kada joj to bude potrebno, dobiti pomoć i empatiju od članova svoje socijalne mreže. Stokes (1985; prema Jackson i sur. 2000) smatra da podrška članova socijalne mreže daje adolescentima osjećaj pripadanja i zajedništva, što doprinosi manjem osjećaju usamljenosti.

1.2. SOCIJALNA ANKSIOZNOST

Socijalna anksioznost se obično definira kao oblik anksioznosti koja nastaje iz stvarne prisutnosti ili očekivanja socijalne evaluacije u stvarnim ili zamišljenim socijalnim situacijama (Schlenker i Leary, 1982). Po ovim autorima socijalna anksioznost je, dakle, karakterizirana zabrinutošću pojedinca u vezi s tim da li će ga i kako drugi vrednovati. Ta zabrinutost može biti reakcija na neposredne, stvarne situacije u kojima se osoba nalazi, kao i na zamišljene situacije u kojima osoba razmišlja o budućim interakcijama.

Schlenker i Leary (1982, prema Leary i Kowalski, 1995) su predložili objašnjenje nastanka socijalne anksioznosti. U većini slučajeva, ljudi nastoje kod drugih ljudi stvoriti pozitivne, socijalno poželjne dojmove. Tako dugo dok ljudi vjeruju da to uspijevaju, osjećaju se opušteno. No, kada osjete da ne ostavljaju dojam kakav bi željeli, počinju osjećati napetost, neugodu – drugim riječima, socijalnu anksioznost. Faktor od presudne važnosti kod nastanka socijalne anksioznosti je motivacija. Naime, ljudi nisu uvijek motivirani da ostave određeni dojam u socijalnoj situaciji. No može se reći da, što je veća motivacija osobe da u konkretnoj situaciji ostavi određeni dojam, to je veća vjerojatnost da će se pojaviti socijalna anksioznost.

Dakle, prema ovom gledištu, socijalna anksioznost je u funkciji dva faktora: motivacije da se ostavi određeni dojam i subjektivne procjene vjerojatnosti da ćemo u tome uspjeti.

Iako gotovo svatko povremeno doživi osjećaj socijalne anksioznosti, ljudi se razlikuju po učestalosti i izraženosti njegova javljanja. U skladu s Endlerovim multidimenzionalnim modelom anksioznosti (1997; prema Endler i sur.,2002), razina stanja socijalne anksioznosti koje osoba doživljava u situaciji socijalne evaluacije će biti veća za osobe koje imaju urođenu tendenciju da doživljavaju jake simptome anksioznosti u takvim situacijama. U ekstremnim slučajevima, socijalna anksioznost može biti toliko izražena da je moguća dijagnoza socijalne fobije.

Ponašanje socijalno anksioznih osoba u situacijama procjenjivanja karakterizira povlačenje. Ljudi koji su jako zabrinuti da bi mogli biti negativno percipirani i evaluirani, češće će izbjegavati situacije u kojima bi takva evaluacija mogla nastupiti. Kada se i nađu u takvim situacijama, ako postoji mogućnost izlaska iz situacije, oni je najčešće iskoriste. Ako i nije moguće fizičko povlačenje, često se čini da se povlače psihički – malo pridonose konverzaciji, održavaju nedovoljan kontakt očima i sl. Općenito, socijalno anksiozni su više usmjereni na to da izbjegnu stvaranje lošeg dojma o sebi, nego na aktivno stvaranje pozitivnog (Schlenker i Leary, 1982; prema DePaulo i sur., 1990).

Adolescencija je razdoblje niza promjena. Osim što se trebaju priviknuti na promjene u vlastitom tjelesnom izgledu, adolescenti moraju usvojiti nove oblike ponašanja i nove uloge koje ih približavaju svijetu odraslih. Oni razvijaju svijest o važnosti dojma koji ostavljaju na druge, iz čega proizlazi i osjećaj vlastite odgovornosti za ishod interakcija. Pod tim okolnostima sasvim je logično povećana zabrinutost za ishode različitih socijalnih situacija, što dovodi i do veće vjerojatnosti za pojavu socijalne anksioznosti.

Strah od negativne evaluacije

Strah od negativne evaluacije odnosi se na stupanj u kojem pojedinci doživljavaju bojazan pri mogućnosti da budu negativno evaluirani od strane drugih. Osobe s visokim strahom od negativne evaluacije više brinu o dojmu koji ostavljaju na druge, lošije se osjećaju kada su negativno evaluirane i osjetljivije su na kritiku. Kod tih je osoba u prosjeku viša socijalna anksioznost, u većoj su mjeri ovisne o drugima i više se trude da dobiju odobravanje drugih u usporedbi s osobama s manjim strahom od negativne evaluacije (DePaulo i sur., 1990). Leary (1980; prema Schlenker i Leary, 1982) je pronašao da osobe s izraženim strahom od negativne evaluacije izvještavaju o većoj sumnji u vlastitu sposobnost da na druge ostave poželjan dojam.

1.3. SAMOPOŠTOVANJE

Samopoštovanje (*self-esteem*) je termin koji se najčešće koristi da bi se izrazilo globalno vrednovanje sebe. Rosenberg (1965, prema Bezinović, 1988) definira samopoštovanje kao pozitivan ili negativan stav o sebi. Osoba s visokim samopoštovanjem sebe uvažava i cijeni, smatra se vrijednom poštovanja i ima općenito pozitivno mišljenje o sebi. Za razliku od ovakve osobe, osoba s niskim samopoštovanjem sebe najčešće ne prihvaća, podcjenjuje se i ima općenito negativno mišljenje o sebi.

Sappington (1989; prema Miljković i Rijavec, 2001) daje pregled istraživanja povezanosti između visokog samopoštovanja i funkcioniranja u različitim područjima života. Osobe visokog samopoštovanja su boljeg fizičkog i psihičkog zdravlja, otpornije su na stres, zadovoljnije su svojim poslom, školom i osobnim životom, uvjerenije su da će njihovi naponi dovesti do uspjeha; češće planiraju, sudjeluju u raspravama, surađuju s drugima i postavljaju pitanja u školi; kompetentniji su u školi, na poslu i u različitim socijalnim situacijama; bolje su raspoloženi i manje depresivni; spremniji su suprotstaviti se drugima i lakše podnose kritiku; manje su skloni konformirati se pritisku većine i spremniji su izraziti svoje mišljenje; procjenjuju se sretnijima i zadovoljnijima od većine.

Samopoštovanje je u nizu istraživanja pokazalo negativnu povezanost s usamljenošću (npr. Penezić, 1999; Lacković-Grgin i sur., 1998b; McWhirter, 1997; Brage i Meredith, 1994). Levin i Stokes (1986) predlažu objašnjenje njihova odnosa, prema kojem bi samopoštovanje moglo utjecati na nastanak usamljenosti djelovanjem na socijalnu mrežu osobe. Osobe nižeg samopoštovanja mogu misliti da niti drugi ljudi nemaju visoko mišljenje o njima, zbog čega se osjećaju odbačenima i rijetko se odlučuju na iniciranje socijalnih kontakata. Manji broj socijalnih kontakata dovodi i do manjeg broja prilika za stvaranje dubljih interpersonalnih veza od kojih osoba može očekivati socijalnu podršku. Prema tome, nisko samopoštovanje utječe na veličinu i kvalitetu socijalne mreže osobe, a posljedica toga je osjećaj usamljenosti.

CILJI PROBLEMI

Većina dosadašnjih istraživanja je pokazala da je adolescencija razdoblje života u kojem je usamljenost najizraženija. No, domaća istraživanja usamljenosti su se najčešće bavila istraživanjem usamljenosti na nešto starijim sudionicima – studentima i odraslim osobama. Stoga je jedan od ciljeva ovog istraživanja ispitati usamljenost na uzorku mlađih adolescenata – učenika srednjih škola.

Na osnovi uvida u literaturu odabrano je nekoliko varijabli koje su se u nekim slučajevima pokazale povezane s usamljenošću: materijalno stanje obitelji i stupanj obrazovanja roditelja kao pokazatelj socioekonomskog statusa obitelji sudionika; školski uspjeh; broj bliskih osoba, procjena pomoći i podrške prijatelja kao pokazatelji kvalitete socijalne mreže; strah od negativne evaluacije, te samopoštovanje.

Koliko mi je poznato, do sada nije ispitivana povezanost straha od negativne evaluacije s usamljenošću. No budući da strah od negativne evaluacije, kao aspekt socijalne anksioznosti, uključuje i izbjegavajuće ponašanje, pretpostavljeno je da bi to izbjegavanje moglo dovesti do manjeg broja kvalitetnih interpersonalnih odnosa, a time i do usamljenosti.

U skladu s tim, **cilj ovog istraživanja** je bio ispitati povezanost usamljenosti s nekim varijablama socioekonomskog statusa (stupanj obrazovanja roditelja, materijalno stanje obitelji), socijalne mreže (broj bliskih osoba, procjena pomoći i podrške prijatelja) i osobnim značajkama adolescenata (spol, školski uspjeh, strah od negativne evaluacije, samopoštovanje).

PROBLEMI:

- 1. Ispitati razinu usamljenosti kod adolescenata i utvrditi postoje li razlike u izraženosti usamljenosti s obzirom na spol sudionika.*

Na temelju rezultata dosadašnjih primjena kratke verzije UCLA skale usamljenosti, ne očekuje se javljanje razlike u izraženosti usamljenosti kod muških i ženskih sudionika.

- 2. Ispitati postoji li povezanost razine usamljenosti sa samopoštovanjem, strahom od negativne evaluacije, subjektivnom procjenom pomoći i podrške prijatelja, brojem bliskih osoba, školskim uspjehom, materijalnim stanjem obitelji i stupnjem obrazovanja roditelja sudionika, te postoje li spolne razlike u toj povezanosti.*

Očekuje se javljanje pozitivne povezanosti usamljenosti sa strahom od negativne evaluacije, te negativne povezanosti sa samopoštovanjem, subjektivnom procjenom pomoći i podrške prijatelja, brojem bliskih osoba, školskim uspjehom, materijalnim stanjem obitelji i stupnjem obrazovanja roditelja sudionika.

METODA

3.1. SUDIONICI

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 246 sudionika (154 djevojke i 92 mladića), učenika drugih i trećih razreda dvije zagrebačke gimnazije (gimnazije Lucijan Vranjanin i XI. gimnazije). U obradu podataka su ušli podaci 239 sudionika ($\check{Z}$ = 151 i M = 88). Isključeni su podaci 7 sudionika ($\check{Z}$ = 4 i M = 3), čiji upitnici nisu bili adekvatno popunjeni. Jedan mladić je odbio sudjelovati u istraživanju.

Prosječna dob sudionika je bila 16.3 godine (raspon 15 – 18 godina).

3.2. INSTRUMENTI

Skup instrumenata korišten u ispitivanju se je sastojao od nekoliko različitih skala čiji je redoslijed rotiran, te su se samo pitanja o općim podacima nalazila u svim primjercima na početku upitnika. Korišteni su slijedeći instrumenti:

1. Strukturirani upitnik osobnih podataka

U svrhu ovog istraživanja konstruiran je strukturirani upitnik osobnih podataka (*Prilog B*). Sastoji se od pitanja kojima su prikupljeni podaci o spolu, dobi (sudionici su upisivali svoju dob), školi i razredu koji pohađaju, procjeni materijalnog stanja svoje obitelji (na skali od pet stupnjeva), stupnju obrazovanja roditelja (sudionici su zaokruživali jedan od ponuđenih stupnjeva obrazovanja, posebno za svakog roditelja), o školskom uspjehu (navodili su postignuti opći uspjeh protekle školske godine), broju bliskih osoba (navodili su broj osobito bliskih osoba), te o procjeni mjere u kojoj mogu računati na pomoć i podršku prijatelja u teškim trenucima (na skali od pet stupnjeva).

2. Rosenbergova skala samopoštovanja

Rosenbergova skala samopoštovanja je skala koja sadrži 10 čestica na koje se odgovara na skali Likertovog tipa s četiri stupnja (od 1 do 4; *Prilog B*). Ukupni rezultat se formira kao linearna kombinacija procjena na svakoj od čestica. Prije sumacije procjena potrebno je bilo neke od tvrdnji koje označavaju nedostatak samopoštovanja obrnuto bodovati. Tako viši rezultat označava više samopoštovanje, a rezultati se kreću u rasponu od 10 do 40.

Skalu je originalno konstruirao Rosenberg (1965, prema Lacković-Grgin, 1994), a u formu skale Likertovog tipa adaptirao ju je Crandall, koji je izvještavao o njenoj dobroj pouzdanosti i valjanosti. Njome se mjeri globalna vrijednosna orijentacija prema sebi, a ne specifični aspekti samopoštovanja. Autori su je godinama upotrebljavali u istraživanjima i pokazalo se je da pouzdano mjeri globalno samopoštovanje.

Skala je korištena i na uzorcima hrvatskih sudionika i to na adolescentima, mlađim odraslima i starijim osobama (Lacković-Grgin, 1994).

3. Kratka forma UCLA skale usamljenosti

Kratka forma UCLA skale usamljenosti (*University of California Los Angeles Loneliness Scale*) sadrži 7 čestica na koje se odgovara na skali Likertovog tipa s pet stupnjeva (od 1 do 5; *Prilog B*). Ukupni rezultat se formira kao linearna kombinacija procjena na svakoj od čestica. Viši rezultat ukazuje na višu usamljenost. Rezultati se kreću u rasponu od 7 do 35.

Skala je nastala kao rezultat mnogobrojnih pokušaja operacionaliziranja i mjerenja usamljenosti. Skala mjeri jednodimenzionalni konstrukt tako da se ukupni rezultat formira kao linearna kombinacija skalnih vrijednosti. Pokazala se je stabilnom u različitim uzorcima sudionika (različitim po dobi, spolu, rasi, obrazovanju i ekonomskom statusu). Upravo to je velika prednost ove skale u odnosu na UCLA skalu od 20 čestica (Russell i sur., 1980) koja ima zadovoljavajuću pouzdanost ali nije jednodimenzionalna, te se broj i vrsta faktora mijenjaju u različitim uzorcima.

Skala je korištena i na uzorcima hrvatskih sudionika - srednjoškolaca, studenata, mlađih i starijih odraslih (npr. Lacković-Grgin i sur., 1998a; 1998b; Penezić, 1999). Koeficijenti pouzdanosti tipa Cronbach alpha su se kretali u vrijednostima od 0.83 do 0.85, što je s obzirom na mali broj čestica sasvim zadovoljavajuće.

4. Skala straha od negativne evaluacije

Prvi mjerni instrument koji se odnosi na konstrukt straha od negativne evaluacije konstruirali se 1969. godine Watson i Friend (prema Bezinović, 1988). Njihova Skala straha od negativne evaluacije sastoji se od 30 tvrdnji, a ima za cilj utvrditi stupanj u kojem osoba strahuje od moguće negativne procjene od strane drugih ljudi. Uz svaku tvrdnju sudionik treba označiti je li ona za njega točna ili netočna.

Leary (1983; prema Bezinović, 1988) je skratio skalu na 12 tvrdnji, te promijenio način ogovaranja. Sudionici trebaju izraziti stupanj slaganja s tvrdnjom na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva. Rezultat te skraćene verzije visoko je pozitivno povezan s originalnom verzijom Watsona i Frienda ($r=0.96$). pouzdanost tipa nutarnje konzistencije pokazala se je visokom ($r=0.90$), a pouzdanost test - retest tipa dosta dobra ($r=0.75$). Ukupan rezultat se dobiva zbrajanjem numeričkih vrijednosti svih procjena (od 0 do 4), s time da za neke tvrdnje treba prethodno obrnuti sistem bodovanja. Teoretski raspon rezultata se kreće u rasponu od 0 do 48. Viši rezultat ukazuje na veću prisutnost straha od negativne evaluacije.

Hrvatsku verziju Learyjeve verzije skale, a koja je korištena u ovom istraživanju, adaptirao je i validirao Bezinović (1988). Našao je vrlo visoku pouzdanost tipa nutarnje konzistencije (0.84 do 0.90), te zadovoljavajuću test - retest pouzdanost (0.75). Nije pronađena povezanost rezultata sa spolom i dobi. Nije nađena tendencija za davanjem socijalno poželjnih odgovora.

3.3. POSTUPAK

Ispitivanje je provedeno u studenom 2004. godine u XI. gimnaziji i gimnaziji Lucijan Vranjanin. Ispitivanje je bilo grupno vođeno, za vrijeme školskog sata ustupljenog u svrhu ispitivanja.

Prije početka samog ispitivanja, učenicima je naglašeno da je istraživanje anonimno, te da njihovo sudjelovanje nije obavezno. Nakon toga, učenicima su podijeljeni upitnici i dana im je uputa za njihovo rješavanje. Samo rješavanje upitnika je trajalo oko 10 minuta.

REZULTATI I RASPRAVA

4.1. Karakteristike uzorka s obzirom na socioekonomski status

Prije analiza koje su provedene u cilju odgovora na postavljene probleme, prikazani su deskriptivni podaci i podaci o analizi mjernih karakteristika upotrijebljenih instrumenata.

Socioekonomski status je u ovom istraživanju procijenjen na temelju dvije varijable: procjena materijalnog stanja obitelji i obrazovanje roditelja.

Materijalno stanje obitelji su sudionici mogli procjenjivati na skali od pet stupnjeva (*Prilog B*). Svako procjeni je pridodana numerička oznaka (od 1 – znatno lošije od prosječnog do 5 – znatno bolje od prosječnog).

Tablica 1. Procjena materijalnog stanja obitelji: odvojeni podaci za mladiće ($N = 88$) i djevojke ($N = 151$); ukupno ($N = 239$)

	<i>mladići</i>		<i>djevojke</i>		<i>ukupno</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Znatno lošije...	0	0	2	1.3	2	0.8
Lošije od prosječnog	1	1.1	2	1.3	3	1.3
Prosječno	44	50	95	62.9	139	58.2
Bolje od prosječnog	35	39.8	50	33.1	85	35.6
Znatno bolje...	8	9.1	2	1.3	10	4.2
UKUPNO	88	100	151	100	239	100

Većina sudionika, sukladno očekivanjima, procjenjuje materijalno stanje svoje obitelji prosječnim. No, kako je vidljivo iz Tablice 1, vrlo mali postotak sudionika procjenjuje materijalno stanje svoje obitelji lošijim ili znatno lošijim od prosječnog (ukupno 2.1 %), dok relativno velik postotak sudionika materijalno stanje svoje obitelji

procjenjuje boljim ili znatno boljim od prosječnog (ukupno 39.8 %). Testiranje normaliteta distribucije Kolmogorov – Smirnovljevim testom pokazalo je da se distribucija rezultata u ovoj varijabli statistički značajno razlikuje od normalne ($K-S z = 5.31$; $p < 0.0001$). Dakle, u uzorku prevladavaju osobe prosječnog i boljeg materijalnog statusa.

Kako bi provjerili postoje li razlike između djevojaka i mladića u procjeni materijalnog stanja svoje obitelji, proveden je neparametrijski Mann – Whitney test. Rezultat je pokazao postojanje statistički značajne razlike ($M-W U=5479$; $p < 0.05$). Dakle, u našem uzorku materijalno stanje obitelji mladića je značajno više nego kod djevojaka. No, ovdje treba voditi računa o tome da u oba slučaja većina sudionika procjenjuje svoje materijalno stanje barem prosječnim, te stoga ova razlika nema veću praktičnu važnost.

Slijedeća ispitivana varijabla je stupanj obrazovanja roditelja. Svakoj obrazovnoj kategoriji je pridodana numerička oznaka (od 1 – osnovna škola, do 6 – doktorat).

Tablica 2. Stupanj obrazovanja roditelja sudionika: odvojeni podaci za mladiće ($N = 88$) i djevojke ($N = 151$); ukupno ($N = 239$)

		<i>mladići</i>		<i>djevojke</i>		<i>ukupno</i>	
		<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
<i>Osnovna škola</i>	<i>majka</i>	1	1.1	4	2.6	5	2.1
	<i>otac</i>	0	0	3	2	3	1.3
<i>Srednja škola</i>	<i>majka</i>	22	25	63	41.7	85	35.6
	<i>otac</i>	16	18.2	50	33.1	66	27.6
<i>Viša škola</i>	<i>majka</i>	20	22.7	20	13.2	40	16.7
	<i>otac</i>	17	19.3	29	19.2	46	19.2
<i>Fakultet</i>	<i>majka</i>	40	45.5	58	38.4	98	41.0
	<i>otac</i>	43	48.9	61	40.4	104	43.5
<i>Magisterij</i>	<i>majka</i>	3	3.4	6	4.0	9	3.8
	<i>otac</i>	4	4.5	7	4.6	11	4.6
<i>Doktorat</i>	<i>majka</i>	2	2.3	0	0	2	0.8
	<i>otac</i>	8	9.1	1	0.7	9	3.8
<i>UKUPNO</i>		88	100	151	100	239	100

Kako vidimo, većina naših sudionika ima roditelje koji su završili barem višu školu, a njih više od 40 % ima barem jednog roditelja koji je završio fakultet. Ovi podaci su visoki s obzirom na obrazovnu strukturu stanovništva naše države, stoga ovi podaci upućuju da se radi o uzorku sudionika koji nije reprezentativan za srednjoškolsku populaciju.

Kako bi utvrdili postoje li razlike između mladića i djevojaka s obzirom na obrazovanje njihovih roditelja, proveden je neparametrijski Mann – Whitney test. Rezultati su pokazali postojanje statistički značajne razlike. U našem uzorku sudionika kod mladića nailazimo na viši stupanj obrazovanja i majki ($M-W U=5579; p<0.05$) i očeva ($M-W U=5065; p<0.01$).

4.2. Karakteristike uzorka s obzirom na školski uspjeh

Podaci o školskom uspjehu se odnose na opći uspjeh na završetku prošle školske godine.

Tablica 3. Školski uspjeh sudionika: odvojeni podaci za mladiće ($N = 88$) i djevojke ($N = 151$); ukupno ($N = 239$)

	<i>mladići</i>		<i>djevojke</i>		<i>ukupno</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
<i>Dobar</i>	24	27.3	17	11.3	41	17.2
<i>Vrlo dobar</i>	48	54.5	89	58.9	137	57.3
<i>Odličan</i>	16	18.2	45	29.8	61	25.5
<i>UKUPNO</i>	88	100	151	100	239	100

Podaci pokazuju da se radi o uzorku sudionika koji postižu visoke školske rezultate. Velika većina sudionika postiže uspjeh “vrlo dobar” ili viši, a nema niti jednog sudionika s uspjehom “dovoljan”. Ovi podaci također ukazuju da se radi o vrlo homogenom uzorku sudionika.

Kako bi ispitali postoje li značajne razlike u školskom uspjehu između muških i ženskih sudionika, primijenili smo Mann – Whitney test. Rezultati su pokazali postojanje statistički značajne razlike ($M-W U=5212$; $p<0.01$). U našem uzorku su djevojke imale bolji uspjeh na završetku školske godine. No, kako većina i muških i ženskih sudionika postiže uspjeh "vrlo dobar" ili viši, za pretpostaviti je da ova razlika neće imati utjecaja na naš predmet ispitivanja.

4.3. Karakteristike socijalne mreže sudionika

Kako bi se ispitale kvalitativne karakteristike socijalne mreže sudionika, prikupljeni su podaci o broju osoba s kojima je osoba naročito bliska i s kojima može razgovarati i o najintimnijim stvarima. Šest sudionika je izvijestilo o većem broju bliskih osoba (12, 15, 16, 20, 50, 104). Budući da se u nekim slučajevima očito radi o pretjerivanju, te zbog lakše interpretacije rezultata, ti su rezultati grupirani u zasebnu skupinu "više od 10".

Tablica 4. Broj bliskih osoba: odvojeni podaci za mladiće ($N = 88$) i djevojke ($N = 151$); ukupno ($N = 239$)

	<i>mladići</i>		<i>djevojke</i>		<i>ukupno</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
0	4	4.5	10	6.6	14	5.9
1	7	8	7	4.6	14	5.9
2	14	15.9	22	14.6	36	15.1
3	21	23.9	37	24.5	58	24.3
4	11	12.5	26	17.2	37	15.5
5	15	17.0	26	17.2	41	17.2
6	0	0	2	1.3	2	0.8
7	4	4.5	5	3.3	9	3.8
8	2	2.3	5	3.3	7	2.9
10	7	8.0	8	5.3	5	6.3
Više od 10	3	3.4	3	2	6	2.4
UKUPNO	88	100	151	100	239	100

Kako vidimo, najveći broj sudionika izvještava o 2 – 5 bliskih osoba. Taj podatak je u skladu s ranije navedenim rezultatima istraživanja Ericksona (1984; prema Andersson, 1998), prema kojem ljudi najčešće izvještavaju o 3 – 6 intimnih prijatelja.

Analiza spolnih razlika u broju bliskih prijatelja nije pokazala postojanje statistički značajnih razlika u broju bliskih osoba kod muških i ženskih sudionika ($M-W U=6608.50; p>0.05$).

U okviru ispitivanja karakteristika socijalne mreže osobe ispitivana je i procjena sudionika o tome u kojoj mjeri može računati na pomoć i podršku prijatelja u teškim trenucima. Svakoju od mogućih procjena je pridodana numerička vrijednost (od 1-“uopće ne mogu računati na njihovu pomoć i podršku” do 5 – uvijek mogu računati na njihovu pomoć i podršku”).

Tablica 5. Procjena pomoći i podrške prijatelja – stupanj u kojem mogu računati na pomoć i podršku prijatelja u teškim trenucima: odvojeni podaci za mladiće ($N = 88$) i djevojke ($N = 151$); ukupno ($N = 239$)

	<i>mladići</i>		<i>djevojke</i>		<i>ukupno</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
<i>Uopće ne mogu ...</i>	3	3.4	1	0.7	4	1.7
<i>Najčešće ne mogu ...</i>	4	4.5	1	0.7	5	2.1
<i>Ponekad mogu ...</i>	11	12.5	25	16.6	36	15.1
<i>Najčešće mogu ...</i>	47	53.4	56	37.1	103	43.1
<i>Uvijek mogu ...</i>	23	26.1	68	45.0	91	38.1
UKUPNO	88	100	151	100	239	100

Iz tablice se vidi da najveći broj sudionika procjenjuje da najčešće ili uvijek mogu računati na pomoć i podršku svojih prijatelja.

Analiza spolnih razlika u procjeni stupnja u kojem mogu računati na pomoć i podršku prijatelja u teškim trenucima pokazala je postojanje statistički značajne razlike ($M-W U=5443$; $p<0.05$). U našem uzorku najveći postotak djevojaka procjenjuje da *uvijek* mogu računati na pomoć i podršku prijatelja, dok najveći postotak mladića procjenjuje da *najčešće* mogu računati na pomoć i podršku.

4.4. Karakteristike mjernih instrumenata

Da bi bilo moguće donositi zaključke, odnosno interpretirati dobivene rezultate, prethodno je bilo potrebno ispitati kolika je pouzdanost primijenjenih skala.

Tablica 6. Prikaz rezultata analize pouzdanosti (Cronbach alpha) skala korištenih u ovom ispitivanju ($N = 239$)

<i>Varijabla</i>	<i>Cronbach alpha</i>
<i>UCLA skala usamljenosti</i>	<i>0.830</i>
<i>Rosenbergova skala samopoštovanja</i>	<i>0.805</i>
<i>Skala straha od negativne evaluacije</i>	<i>0.816</i>

Prema Guilfordu (1968, prema Vlahušić, 1995), visoka pouzdanost unutarnje konzistencije je sama po sebi potvrda da se radi o homogenom testu. Interkorelacije čestica su bitni izvori ove vrste pouzdanosti. Testove koji imaju koeficijent pouzdanosti iznad 0.90 smatramo vrlo visoko pouzdanim, a one s pouzdanošću iznad 0.80 su visoko pouzdani.

Kako vidimo iz Tablice 6, za sve korištene skale koeficijenti pouzdanosti *Cronbach alpha* imaju vrijednosti više od 0.80, dakle radi se o visoko pouzdanim rezultatima.

U svrhu provjere da li se distribucije rezultata na UCLA skali usamljenosti, Rosenbergovoj skali samopoštovanja i Skali straha od negativne evaluacije na ovom uzorku statistički razlikuju od normalne distribucije, primijenjen je neparametrijski Kolmogorov – Smirnovljev test. Test je pokazao da rezultati na UCLA skali usamljenosti i na Rosenbergovoj skali samopoštovanja nisu normalno distribuirani, dok

se rezultati na Skali straha od negativne evaluacije ne razlikuju značajno od normalne distribucije.

Distribucija rezultata na UCLA skali usamljenosti je pozitivno asimetrična i statistički značajno odstupa od teoretske distribucije ($K-S z = 2.338$; $p < 0.01$), što znači da su kod naših sudionika pronađene niže vrijednosti rezultata na skali usamljenosti nego što se pretpostavlja normalnom distribucijom.

Distribucija rezultata procjene samopoštovanja je negativno asimetrična i statistički značajno odstupa od normalne distribucije ($K-S z = 1.424$; $p < 0.05$), što znači da sudionici imaju više rezultate na Rosenbergovoj skali samopoštovanja nego što se pretpostavlja normalnom distribucijom.

4.5. Usamljenost adolescenata i adolescentica

Kako bi se ispitala razina usamljenosti kod adolescenata, primijenjena je kratka verzija UCLA skale usamljenosti na uzorku od $N = 239$ učenika zagrebačkih gimnazija. Sudionici su postigli slijedeće rezultate:

Tablica 7. Broj sudionika, aritmetičke sredine, standardne devijacije, centralne vrijednosti i raspon rezultata na UCLA skali usamljenosti: rezultati za mladiće i djevojke; ukupno

<i>Varijabla</i>		N	M	SD	C	<i>raspon rezultata</i>
<i>USAMLJENOST</i>	<i>mladići</i>	88	13.22	5.36	13	7 – 31
	<i>djevojke</i>	151	12.60	5.82	11	7 – 30
	<i>ukupno</i>	239	12.83	5.65	12	7 – 31

Budući da se teoretski raspon rezultata na UCLA skali usamljenosti kreće od 7 – 35, vidimo da su dobiveni rezultati niski, te ukazuju na nisku razinu usamljenosti kod naših sudionika. Dobiveni rezultati su nešto niži od rezultata dosadašnjih istraživanja u kojima je korišten ovaj instrument (npr. Lacković-Grgin i sur., 1998b: $M=13.47$, $SD=5.47$), no ta razlika nije statistički značajna ($t=1.33$, $p>0.05$).

Nešto niže rezultati su moguća posljedica homogenosti uzorka sudionika. Naime, vidjeli smo da je korišteni uzorak sudionika homogen u pogledu materijalnog stanja obitelji, stupnja obrazovanja roditelja, školskog uspjeha te stupnja u kojem sudionici procjenjuju da mogu računati na pomoć i podršku prijatelja u teškim trenucima. Sve te varijable su se u nekim dosadašnjim istraživanjima pokazale povezane s usamljenošću. Dobar materijalni status obitelji sudionika pruža dobru osnovu za njegovu uspješnu prilagodbu. Dosadašnja istraživanja na nešto starijim sudionicima su pokazala da postoji povezanost materijalnog stanja s izraženošću usamljenosti. Primjerice, Perlman i Peplau su (1984; prema Andersson, 1998) pronašli da je usamljenost učestalija kod osoba slabijeg imovinskog stanja. Nadalje, Uruk i Demir (2003) su na uzorku od 756 učenika srednjih škola prosječne dobi 15.7 godina pronašli negativnu povezanost razine obrazovanja majki ($r = -0.15$, $p<0.01$) i očeva ($r = -0.08$, $p<0.01$) sudionika s razinom usamljenosti. Imajući na umu navedene podatke i karakteristike našeg uzorka moguće je zaključiti da je naš uzorak zahvatio upravo onaj dio populacije srednjoškolaca u koji je imao najbolje uvjete za razvoj i prilagodbu, te je stoga kod njih i izraženost usamljenosti manja.

Drugi mogući uzrok ovakvih rezultata je dob sudionika ovog istraživanja. Naime, iako su mnoga istraživanja potvrdila da je adolescencija životno razdoblje u kojem postoji velik rizik od pojave usamljenosti, moguće je da se visina tog rizika razlikuje s obzirom na pojedina razdoblja adolescencije. Primjerice, istraživanje koje su proveli Brage i Meredith (1994) na uzorku od 156 osoba u dobi od 11 do 18 godina, pokazalo je veću izraženost usamljenosti kod starijih adolescenata ($r=0.23$, $p<0.01$). Slična tendencija može se opaziti i u našem istraživanju. Primjerice, sudionici istraživanja u dobi od 15 godina imaju značajno niže rezultate na UCLA skali usamljenosti ($M=11.16$, $SD=5.21$; $N=37$) od sudionika u dobi od 17 godina ($M=13.64$, $SD=6.02$, $N=85$; $M-W$

$U=1146, p<0.05$). Iako ove rezultate, zbog homogenosti uzorka i malog broja sudionika u pojedinim dobnim kategorijama treba uzeti s oprezom, oni ipak ukazuju da je utjecaj dobi sudionika faktor koji bi svakako trebalo dodatno ispitati u budućim istraživanjima usamljenosti kod adolescenata.

Primjena Mann – Whitneyevog testa nije pokazala postojanje spolnih razlika na varijabli usamljenost ($M-W U=5907, p>0.05$). Takav rezultat je i očekivan, budući da se u ranijim primjenama kratke forme UCLA skale usamljenosti nije pokazalo postojanje utjecaja spola na rezultat (Lacković-Grgin, 1998b; Ivanov i sur., 1998).

No, istraživanja u kojima su korišteni drugi instrumenti za mjerenje usamljenosti, nisu dala konzistentne podatke o spolnim razlikama. Tako su Uruk i Demir (2003) na osnovu primjene *UCLA Loneliness Scale* (autora Russella, Peplaua i Ferguson, 1978) na uzorku adolescenata, pronašli veću izraženost usamljenosti kod muških sudionika. Neto i Barros (2000) su primijenili *R-UCLA Loneliness Scale* (autora Russella, Peplaua i Cutrone, 1980), i nisu pronašli spolne razlike.

Borys i Perlman (1985, prema Wiesman i Guttfreund, 1995) su, analizirajući podatke različitih istraživanja, zamijetili da se u slučajevima kada se koristi UCLA skala usamljenosti najčešće ne javljaju spolne razlike, a kada se i pojave, najčešće se događa da muški sudionici imaju više rezultate. U istraživanjima u kojima se od sudionika traži da jasno odredi u kolikoj je mjeri usamljen, ženski sudionici postižu više vrijednosti. Na osnovi tih rezultata i dodatnih istraživanja, Borys i Perlman su zaključili da manja spremnost muških sudionika da priznaju svoju usamljenost dovodi do toga da postižu niže rezultate u istraživanjima u kojima se od njih to traži. No, u istraživanjima u kojima se indirektno zaključuje o usamljenosti, kao što je to slučaj kod primjene UCLA skale usamljenosti, muški sudionici postižu rezultate slične onima ženskih sudionika, ili više.

U našem istraživanju, iako nisu pronađene spolne razlike, postoji tendencija u smjeru da muški sudionici imaju nešto viši rezultat na mjeri usamljenosti, što je u skladu s navedenim podacima.

4.6. Samopoštovanje adolescenata i adolescentica

Kako bi se ispitalo samopoštovanje adolescenata, primijenjena je Rosenbergova skala samopoštovanja na uzorku od $N = 239$ učenika zagrebačkih gimnazija. Sudionici su postigli slijedeće rezultate:

Tablica 8. Broj sudionika, aritmetičke sredine, standardne devijacije, centralne vrijednosti i raspon rezultata na Rosenbergovoj skali usamljenosti: rezultati za mladiće i djevojke; ukupno

<i>Varijabla</i>		N	M	SD	C	<i>raspon rezultata</i>
SAMOPOŠTOVANJE	<i>mladići</i>	88	32.33	4.13	33	21 – 40
	<i>djevojke</i>	151	30.85	4.38	31	14 – 40
	<i>ukupno</i>	239	31.39	4.34	32	14 – 40

Rezultati na Rosenbergovoj skali samopoštovanja su u skladu s rezultatima Radovanović (2002; $M=31.89$, $SD=4.49$), koji su također dobiveni na uzorku srednjoškolaca, no nešto su viši od rezultata Šintić (2000; $M= 29.6$, $SD=6.20$) i Žele (2000; $M=29.7$, $SD=7.00$). Kako je varijabilitet rezultata u našem istraživanju i istraživanju N. Radovanović manji nego kod navedenih autorica, možemo pretpostaviti da je povišeni rezultat u vezi s većom homogenošću odabranog uzorka sudionika. Drugim riječima, moguće je da je testiranjem obuhvaćen dio srednjoškolaca s višim samopoštovanjem. Ovakav rezultat na skali samopoštovanja ide u prilog ranije iznesenoj pretpostavci da je ovim uzorkom zahvaćen onaj dio populacije srednjoškolaca koji je bolje prilagođen.

Mann – Whitneyev test je pokazao postojanje spolne razlike u rezultatima na Rosenbergovoj skali samopoštovanja ($M-W U=5229$, $p<0.01$). Djevojke u prosjeku postižu niži rezultat od mladića, iz čega zaključujemo da imaju niže samopoštovanje. Djevojke u prosjeku na skali ostvaruju oko dva boda manje nego mladići. Taj podatak je suglasan jednoj skupini nalaza o upravo takvim razlikama u samopoštovanju djevojaka i mladića. Ta skupina radova znatno je brojnija od onih empirijskih radova u kojima se nije utvrdila razlika u samopoštovanju adolescenata s obzirom na njihov spol (prema Lacković-Grgin, 1994).

4.7. Strah od negativne evaluacije adolescenata i adolescentica

Kako bi se ispitao strah od negativne evaluacije kod adolescenata, primijenjena je Skala straha od negativne evaluacije na uzorku od $N = 239$ učenika zagrebačkih gimnazija. Sudionici su postigli slijedeće rezultate:

Tablica 9. Broj sudionika, aritmetičke sredine, standardne devijacije i raspon rezultata na Skali straha od negativne evaluacije: rezultati za mladiće i djevojke; ukupno

<i>Varijabla</i>		N	M	SD	<i>raspon rezultata</i>
<i>Strah od negativne evaluacije</i>	<i>mladići</i>	88	21.11	7.33	2 – 44
	<i>djevojke</i>	151	24.33	7.59	6 – 43
	<i>ukupno</i>	239	23.15	7.64	2 – 44

Prosječni rezultati na Skali straha od negativne evaluacije su nešto viši od rezultata nekih ranijih istraživanja (npr. Radovanović, 2002: $M=21.64$, $SD=7.88$; Bezinović, 1988: $M=21.23$, $SD=8.35$). Iz tablice 9 vidljivo je da su djevojke postigle nešto viši prosječni rezultat na ovoj skali. Provjera t-testom je pokazala postojanje statistički značajne razlike između spolova na Skali straha od negativne evaluacije ($t=3.20$, $p<0.01$). Budući da je u uzorku broj djevojaka veći od broja mladića, možemo zaključiti da su njihovi viši rezultati na ovoj skali doveli do nešto višeg ukupnog prosječnog rezultata u odnosu na spomenuta istraživanja.

Pri validiranju Skale straha od negativne evaluacije Bezinović (1988) nije pronašao spolne razlike u rezultatima. No, rezultati nekih drugih istraživanja upućuju da ta razlika ipak postoji. Primjerice, La Greca i Lopez (1988) navode da se kod ispitivanja djece i mlađih adolescenata kod djevojaka pronalaze više razine socijalne anksioznosti nego kod dječaka, što osobito vrijedi za evaluativne aspekte socijalne anksioznosti (npr. strah od negativne evaluacije vršnjaka). Dakle, mlađe adolescentice su ranjivije na pojavu socijalne anksioznosti, i to može imati posljedice na njihovo socijalno funkcioniranje.

U istraživanju provedenom na nešto starijim sudionicima – studentima, Endler i sur. (2002) su pronašli postojanje spolne razlike u izraženosti straha od socijalne evaluacije kao dimenzije crte anksioznosti. Jače izražen strah od socijalne evaluacije su imale žene, dok su muškarci postizali više rezultate na mjerama stanja anksioznosti.

Leary i Kowalski (1995) navode da spolne razlike kod mjerenja socijalne anksioznosti ovise o tome koji aspekt socijalne anksioznosti se mjeri. Tako žene postižu više rezultate na mjerama sramežljivosti, komunikacijske anksioznosti (*communication apprehension*), anksioznosti u vezama (*dating anxiety*), zbunjenosti (*embarrassability*), i heterosocijalne anksioznosti. Muškarci postižu više rezultate na mjerama socijalnog izbjegavanja. Leary i Kowalski takve nalaze objašnjavaju u okviru samoprezentacijske perspektive. Prema ovom objašnjenju, muškarci i žene u toku socijalizacije stječu različite socijalne kompetencije. Stoga će razina socijalne anksioznosti ovisiti o tome koju vrstu socijalne kompetencije određena situacija zahtijeva. U skladu s tim, može se pretpostaviti da je strah od negativne evaluacije jače izražen kod djevojaka stoga što socijalne situacije stavljaju više zahtjeve na ponašanje djevojaka nego mladića. Primjerice, manje je prikladno da žena psuje ili se pojavljuje vidljivo alkoholizirana. Osim toga, Leary i Kowalski navode da je briga o izgledu bitnija za žene nego za muškarce.

Prema tome, različita razlike u očekivanjima ponašanja kod muških i ženskih sudionika su mogla dovesti do spolnih razlika u rezultatu na Skali straha od negativne evaluacije i na našem uzorku sudionika.

4.6. Korelati usamljenosti kod adolescenata

Kao odgovor na drugi problem ovog istraživanja, ispitana je povezanost usamljenosti i spola, dobi, procjene materijalnog stanja obitelji, stupnja obrazovanja roditelja, školskog uspjeha, broja bliskih osoba, procjene stupnja u kojem osoba može računati na pomoć i podršku prijatelja, te samopoštovanja i straha od negativne evaluacije. Budući da neke od ispitivanih varijabli ne udovoljavaju zahtjevu o normalitetu distribucije, u tu je svrhu korišten Spearmanov rho koeficijent korelacije.

Kako je vidljivo iz tablice 10, ovo istraživanje je pokazalo da je usamljenost kod adolescenata negativno povezana s procjenom pomoći i podrške prijatelja, brojem bliskih osoba i samopoštovanjem. Budući da kod nekih varijabli postoje statistički značajne razlike u rezultatima s obzirom na spol sudionika, izračunate su interkorelacije ispitivanih varijabli posebno za muške i ženske sudionike. Ti podaci, sadržani u tablici 11, pokazuju značajnu pozitivnu povezanost usamljenosti i straha od negativne evaluacije, no samo kod ženskih sudionika, kao i negativnu povezanost usamljenosti sa stupnjem obrazovanja majke samo kod muških sudionika. Nasuprot tome, dob, materijalno stanje obitelji, stupanj obrazovanja oca i školski uspjeh u ovom istraživanju nisu pokazali povezanost s usamljenošću kod adolescenata.

Kod ostalih ispitivanih varijabli, strah od negativne evaluacije je pokazao negativnu povezanost s materijalnim stanjem i samopoštovanjem (tablica 10). Dodatna analiza međusobne povezanosti ispitivanih varijabli (tablica 11) pokazala je da povezanost straha od negativne evaluacije i samopoštovanja postoji samo kod ženskih sudionika, dok kod muških sudionika ona ne prelazi razinu statističke značajnosti. Nadalje, samopoštovanje je pokazalo pozitivnu povezanost s materijalnim stanjem, brojem bliskih osoba i procjenom pomoći i podrške prijatelja na cjelokupnom uzorku, a pogled na tablicu 11 pokazuje da su te vrijednosti veće kod ženskih sudionika, dok kod muških također ne prelaze razinu statističke značajnosti. Jasna pozitivna povezanost se je javila između broja bliskih osoba i procjene pomoći i podrške prijatelja i kod ženskih i kod muških sudionika (tablica 11).

Tablica 10. Matrica korelacija ispitivanih varijabli. Zajednički podaci za muške (N=88) i ženske (N=151) sudionike

<i>VARIJABLE</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
<i>1. Usamljenost</i>	--	-0.093	0.123	-0.047	-0.104	-0.014	0.031	-0.379	-0.482	-0.277	0.122
<i>2. Spol</i>		--	-0.005	-0.168	<i>-0.143</i>	-0.211	0.203	-0.005	<i>0.163</i>	-0.178	0.203
<i>3. Dob</i>			--	0.074	-0.077	-0.015	-0.099	0.057	0.009	0.070	-0.097
<i>4. Materijalno stanje</i>				--	0.111	0.262	-0.046	<i>0.153</i>	0.071	0.180	<i>-0.152</i>
<i>5. Obrazovanje majke</i>					--	0.418	0.061	0.110	0.079	0.015	0.036
<i>6. Obrazovanje oca</i>						--	-0.012	0.007	-0.120	0.080	-0.097
<i>7. Školski uspjeh</i>							--	0.061	0.027	0.031	0.107
<i>8. Broj bliskih osoba</i>								--	0.421	0.244	-0.096
<i>9. Pomoć i podrška</i>									--	<i>0.153</i>	-0.047
<i>10. Samopoštovanje</i>										--	-0.336
<i>11. Strah od evaluacije</i>											--

Sve značajne korelacije označene su zatamnjenom površinom.

Korelacije značajne na razini od 1% označene su podebljanim tekstom.

Korelacije značajne na razini od 5 % označene su nakrivljenim tekstom.

Tablica 11. Matrica korelacija ispitivanih varijabli. Odvojeni podaci za muške (iznad dijagonale; N=88) i ženske (ispod dijagonale; N=151) sudionike.

<i>VARIJABLE</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
<i>1. Usamljenost</i>	--	0.162	-0.011	-0.226	-0.016	0.058	-0.323	-0.418	-0.416	0.026
<i>2. Dob</i>	0.112	--	0.093	-0.065	0.068	-0.175	-0.073	-0.132	-0.123	0.012
<i>3. Materijalno stanje</i>	-0.106	0.057	--	0.040	0.356	-0.080	0.108	0.205	0.145	-0.075
<i>4. Obrazovanje majke</i>	-0.071	-0.083	0.126	--	0.414	0.156	0.125	0.041	0.056	0.261
<i>5. Obrazovanje oca</i>	-0.049	-0.062	0.157	0.403	--	0.008	-0.022	-0.079	-0.037	0.031
<i>6. Školski uspjeh</i>	0.040	-0.051	0.021	0.059	0.037	--	0.102	-0.061	0.080	0.120
<i>7. Broj bliskih osoba</i>	-0.415	0.127	0.178	0.100	0.018	0.041	--	0.399	0.167	0.056
<i>8. Pomoć i podrška</i>	-0.502	0.084	0.036	0.134	-0.099	0.019	0.446	--	0.207	-0.152
<i>9. Samopoštovanje</i>	-0.245	0.177	0.150	-0.049	0.087	0.069	0.291	0.183	--	-0.192
<i>10. Strah od evaluacije</i>	0.209	-0.146	-0.158	-0.005	-0.089	0.032	-0.191	-0.056	-0.381	--

Sve značajne korelacije označene su zatamnjenom površinom.

Korelacije značajne na razini od 1% označene su podebljanim tekstom.

Korelacije značajne na razini od 5 % označene su nakrivljenim tekstom.

Usamljenost i socijalna podrška

Sukladno očekivanjima, rezultati istraživanja su pokazali postojanje značajne negativne povezanosti razine usamljenosti i procjene stupnja u kojem osoba može računati na pomoć i podršku prijatelja ($r_s = -0.482, p < 0.01$). Iako u našem istraživanju nije korišten poseban instrument za ispitivanje socijalne podrške, dobiveni su rezultati koji jasno ukazuju na povezanost socijalne podrške i usamljenosti kod adolescenata. Kod sudionika koji su procijenili da u većoj mjeri mogu računati na pomoć i podršku prijatelja u teškim trenucima pronađene su niže razine usamljenosti.

Dosadašnja istraživanja su pokazala postojanje negativne povezanosti percepcije socijalne podrške i usamljenosti. Istraživanje Jacksona i sur. (2000), u kojem su korištene *UCLA Loneliness Scale Version 3* (autor Russell, 1996) kao mjera usamljenosti i *Multidimensional Scale of Perceived Social Support* (autori Zimet, Dahlem, Zimet & Farley, 1988) – skala od 12 čestica koja mjeri percipiranu socijalnu podršku obitelji, prijatelja i značajnih osoba, pokazalo je visoku negativnu korelaciju ($r = -0.68$) ispitivanih varijabli. Sukladno našem rezultatu, u istraživanju Hudsona i sur. (2000) na prigodnom uzorku od 21 majke – tinejđerke, u kojem je kao mjera socijalne potpore korištena kratka forma *Social Support Questionnaire* (Sarason, Levine, Bashan, & Sarason, 1983), te *Revised UCLA Loneliness Scale* kao mjera usamljenosti, također je pronađena pozitivna povezanost ovih varijabli ($r = 0.65, p < 0.05$).

U našem istraživanju je izraženost povezanosti nešto niža. To možemo pripisati načinu mjerenja socijalne podrške, za što je u našem istraživanju korištena samo jedna čestica na kojoj su sudionici vršili subjektivnu procjenu, dok su u navedenim istraživanjima korištene baždarene skale od više čestica. Osim toga, i ovdje je mogla utjecaja imati homogenost uzorka sudionika, budući da je većina sudionika podršku socijalne mreže procjenjivala visoko (tablica 5). Uvid u grafički prikaz povezanosti usamljenosti i subjektivne procjene pomoći i podrške prijatelja (*Slika 2; Prilog A*) jasno pokazuje da se sa smanjenjem visine procjena pomoći i podrške prijatelja sve više povećava razina usamljenosti. No, također je jasno vidljivo da ima vrlo malo rezultata na najvišim vrijednostima usamljenosti, kao i na najnižim vrijednostima procjene

pomoći i podrške. Stoga se može očekivati da bi se u istraživanju u kojem bi postojao veći varijabilitet usamljenosti, dobila i nešto viša vrijednost povezanosti ovih varijabli.

Iz tablice 11 je vidljivo da nema veće razlike u povezanosti usamljenosti i socijalne podrške kod muških ($r_s = -0.418, p < 0.01$) i ženskih ($r_s = -0.502, p < 0.01$) sudionika.

Usamljenost i broj bliskih osoba

Broj bliskih osoba je varijabla koja je, uz procjenu socijalne podrške, u ovom istraživanju korištena za ispitivanje kvalitete socijalne mreže adolescenata. Iz tablice 10 vidljivo je da postoji umjerena negativna povezanost broja bliskih osoba s usamljenošću ($r_s = -0.379, p < 0.01$).

Negativna povezanost usamljenosti i broja bliskih osoba je očekivana. Neka ranija istraživanja su također pokazala negativnu povezanost broja intimnih prijatelja s razinom usamljenosti. Levin i Stokes (1986) su proveli istraživanje na 82 muška i 42 ženska studenta. Koristeći *Social Network Questionnaire* – mjeru percepcije socijalne mreže osobe i *UCLA Loneliness Scale* (Russell, Peplau i Cutrona, 1980), utvrdili su postojanje negativne povezanosti navedenih varijabli ($r = -0.36, p < 0.001$). Do sličnih rezultata su došli i Smith i Knowles (1991). Primijenivši *UCLA Loneliness Scale* (Russell, Peplau i Cutrona, 1980) kao mjeru usamljenosti i *Social Network List* (autor Stokes, 1985) za mjerenje karakteristika socijalne mreže, na uzorku od 153 starije žene (prosječne dobi od 50 godina) pronašli su umjerenu negativnu povezanost ($r = -0.35, p < 0.001$) broja intimnih osoba i razine usamljenosti. Iz navedenih podataka se vidi da kod svih ispitivanih dobni skupina postoji povezanost broja bliskih osoba, kao jednog od kvalitativnih pokazatelja osobina socijalne mreže, i usamljenosti.

Potrebno je naglasiti da su socijalna podrška i broj bliskih osoba varijable koje su u ovom istraživanju pokazale najveću povezanost s usamljenošću, što ukazuje na mogućnost da je socijalna mreža jedan od važnijih faktora za razvoj usamljenosti kod adolescenata.

Uvid u tablicu 11 pokazuje podjednaku veličinu povezanosti usamljenosti i broja bliskih osoba kod muških i ženskih sudionika (M: $r_s = -0.323, p < 0.01$; Ž: $r_s = -0.415, p < 0.01$), iako je ta povezanost nešto veća kod ženskih sudionika.

Usamljenost i samopoštovanje

Istraživanje je pokazalo postojanje umjerene negativne povezanosti usamljenosti i samopoštovanja ($r_s = -0.277, p < 0.01$), što znači da usamljeni adolescenti ujedno imaju i niže samopoštovanje. Slični rezultati su dobiveni u nizu dosadašnjih domaćih i stranih istraživanja. Penezić je (1999), koristeći također kratku formu UCLA skale usamljenosti i Rosenbergovu skalu samopoštovanja na tri uzorka sudionika različite starosne dobi, dobio umjerenu negativnu korelaciju ($r = -0.53, p < 0.01$) ovih varijabli na svim dobnim skupinama sudionika. Lacković-Grgin i sur. (1998b) su na uzorku studenata, koristeći iste instrumente, došli do korelacije $r = -0.47 (p < 0.01)$. Nadalje, McWhirter je (1997) na uzorku studenata u dobi od 18 do 37 godina kao mjeru usamljenosti primijenio drugu verziju UCLA skale usamljenosti (1980). Pokazala se je također umjerena negativna korelacija s Rosenbergovom skalom samopoštovanja ($r = -0.51, p < 0.01$). Brage i Meredith (1994) su koristili Woodwardov inventar usamljenosti (*Woodward's Loneliness Inventory*). Na uzorku sudionika u dobi od 11 do 18 godina dobili su povezanost s rezultatom na Rosenbergovoj skali samopoštovanja od $r = -0.48 (p < 0.001)$.

Kako vidimo, u različitim istraživanjima se dobivaju slični rezultati povezanosti usamljenosti i samopoštovanja, neovisno o dobi sudionika, kao i o tome koji se instrument za mjerenje usamljenosti upotrebljava.

U našem istraživanju je ta povezanost nešto niža. No, pogledamo li grafički prikaz odnosa rezultata na ovim varijablama u našem istraživanju (*Prilog A, Slika 3*), vidimo da je u našem istraživanju vrlo mali broj sudionika imao niske vrijednosti na skali samopoštovanja, kao i visoke vrijednosti na skali usamljenosti. Stoga možemo pretpostaviti da je manji varijabilitet rezultata u ovim varijablama doveo do i do nešto niže povezanosti.

Uvid u tablicu 11 pokazuje da je povezanost usamljenosti i samopoštovanja veća kod muških ($r_s = -0.416, p < 0.01$) nego kod ženskih sudionika ($r_s = -0.245, p < 0.01$), što znači da kod muških adolescenata niskog samopoštovanja nailazimo na jače izraženu usamljenost. U literaturi nema podataka o razlikama među spolovima u veličini povezanosti usamljenosti i samopoštovanja. Rezultati dobiveni u ovom istraživanju

ukazuju na mogućnost da različiti faktori utječu na usamljenost kod muških i ženskih adolescenata, pri čemu bi samopoštovanje moglo imati veći utjecaj kod muških adolescenata.

Usamljenost i strah od negativne evaluacije

Suprotno očekivanju, istraživanje nije pokazalo postojanje povezanosti usamljenosti i straha od negativne evaluacije kao mjere socijalne anksioznosti ($r_s = 0.122, p > 0.05$) na cjelokupnom uzorku sudionika. Pretpostavka ovog istraživanja je bila da će se kod osoba s višim strahom od negativne evaluacije javiti i više vrijednosti usamljenosti. Izostanak očekivanog rezultata na cjelokupnom uzorku sudionika se može objasniti razlikama među spolovima kako u izraženosti straha od negativne evaluacije, tako i u povezanosti straha od negativne evaluacije s usamljenošću. Iz tablice 11 je vidljivo postojanje umjerene pozitivne povezanosti usamljenosti i straha od negativne evaluacije kod ženskih sudionika ($r_s = 0.209, p < 0.01$), što upućuje da kod usamljenih adolescentica postoji veći strah od negativne evaluacije. Naprotiv, kod muških sudionika nije zabilježena povezanost ove dvije varijable ($r_s = 0.026, p > 0.05$).

Ovi nalazi, kao i razlika u veličini povezanosti usamljenosti i samopoštovanja kod muških i ženskih sudionika, pokazuju da postoje razlike u korelatima usamljenosti kod muških i ženskih adolescenata. Nadalje, to upućuje na moguće razlike u faktorima koji doprinose nastanku usamljenosti kod pojedinog spola. Naše istraživanje je pokazalo da je strah od negativne evaluacije faktor povezan s usamljenošću ženskih, ali ne i muških adolescenata.

Strah od negativne evaluacije je aspekt socijalne anksioznosti koji je karakterističniji za žene nego za muškarce. Veća izraženost evaluativnog aspekta anksioznosti kod ženskih sudionika pronađena je u nizu istraživanja (npr. La Greca Lopez, 1988; Endler i sur., 2002; Radovanović, 2002), uključujući i naše. Rezultat ovog istraživanja koji ukazuje na postojanje povezanosti usamljenosti i straha od negativne evaluacije kod ženskih, ali ne i kod muških adolescenata stoga i nije iznenađujuć.

Usamljenost i socioekonomski status

U ovom istraživanju su procjena materijalnog stanja obitelji i obrazovanje roditelja korištene kao mjera socioekonomskog statusa sudionika. Kako je već navedeno, u nekim istraživanjima (npr. Perlman i Peplau 1984, prema Andersson, 1998; Pinguart i Sorensen, 2001) je pronađeno postojanje negativne povezanosti materijalnog stanja s razinom usamljenosti osobe, te se su stoga i u ovom istraživanju očekivani slični rezultati. No, kako je vidljivo iz tablice 10, materijalno stanje se nije pokazalo povezano s usamljenošću kod naših sudionika ($r_s = -0.047, p > 0.05$).

Rezultati dobiveni u našem istraživanju se mogu objasniti specifičnošću uzorka sudionika. Naime, kao što se vidi iz tablice 1, vrlo mali broj sudionika je materijalno stanje svoje obitelji procijenio nižim od prosjeka. Budući da je u uzorku manji broj sudionika nižeg materijalnog statusa, dakle upravo onih sudionika kod kojih se je očekivala jača izraženost usamljenosti, ne začuđuje da rezultati ovog istraživanja nisu pokazali povezanost ove dvije varijable.

Tablica 11 pokazuje da ne postoje razlike u povezanosti usamljenosti i materijalnog stanja kod muških i ženskih sudionika. Naime, u oba slučaja ta povezanost ne prelazi granicu statističke značajnosti (M: $r_s = -0.011, p > 0.05$; Ž: $r_s = -0.106, p > 0.05$). No, pogledamo li grafički prikaz povezanosti usamljenosti s procjenom materijalnog stanja obitelji sudionika (*Prilog A; Slika 4*), vidimo da kod ženskih sudionika postoji tendencija da osobe koje materijalno stanje procjenjuju *nižim i znatno nižim od prosječnog* postizu više rezultate na skali usamljenosti u usporedbi sa sudionicima koji svoje materijalno stanje procjenjuju *znatno višim od prosječnog*. Stoga se može pretpostaviti da bi istraživanje, koje bi obuhvatilo i veći broj adolescenata koji dolaze iz obitelji slabijeg materijalnog statusa, moglo pokazati postojanje povezanosti materijalnog stanja i usamljenosti kod adolescenata.

Druga varijabla kojom je ispitivan socioekonomski status sudionika je stupanj obrazovanja roditelja. Kako vidimo iz tablice 10, na cjelokupnom uzorku sudionika usamljenost nije pokazala povezanost niti sa stupnjem obrazovanja majke ($r_s = -0.104, p > 0.05$) niti sa stupnjem obrazovanja oca ($r_s = -0.014, p > 0.05$). Analiza povezanosti s

obzirom na spol sudionika (tablica 11) je pokazala da postoji statistički značajna povezanost usamljenosti i stupnja obrazovanja majke ($r_s = -0.226, p < 0.05$), no samo kod muških sudionika. Prema tome, niže obrazovanja majke je povezano s većom usamljenošću kod muških, no ne i ženskih adolescenata.

Pretpostavka u ovom istraživanju je bila da je stupanj obrazovanja roditelja pokazatelj kvalitete okruženja u kojem adolescent živi – kvalitete komunikacije između roditelja i djeteta, mogućnosti učenja interpersonalnih vještina i sl. Rezultati su pokazali da, iako niska, ta povezanost postoji kod jednog dijela sudionika. Na daljnjim je istraživanjima da pokažu što je u osnovi te povezanosti, te koji je uzrok javljanja povezanosti kod muških, no ne i kod ženskih adolescenata.

Kritički osvrt i preporuke za daljnja istraživanja

Glavni nedostatak ovog istraživanja je homogenost uzorka. Sudionici ovog istraživanja dolaze iz obitelji boljeg socioekonomskog statusa. Uz to, i njihov školski uspjeh ukazuje na njihovu bolju prilagođenost. Ovakve karakteristike uzorka su vjerojatna posljedica ograničavanja istraživanja samo na učenike gimnazija. Buduća istraživanja bi stoga trebala zahvatiti i učenike drugih srednjih škola, naročito škola u kojima postoje izraženiji problemi ponašanja učenika, koji ukazuju na probleme u njihovoj prilagodbi.

Slijedeći nedostatak je veća razlika u broju muških i ženskih sudionika. Neke ispitivane varijable su u ovom istraživanju pokazale razlike u povezanosti s usamljenošću kod muških i ženskih sudionika, no zbog relativno malog broja muških sudionika nije sasvim opravdana generalizacija na cjelokupnu populaciju. Stoga bi se dobiveni rezultati trebali provjeriti na većem uzorku.

Nadalje, postoje određeni nedostaci kod mjerenja karakteristika socijalne mreže sudionika. Naime, zbog nedovoljne preciznosti u postavljanju pitanja, moguće je da su pojedini sudionici pitanja različito protumačili. Kako bi se izbjegao ovaj nedostatak, u budućim istraživanjima socijalne mreže bilo bi potrebno korištenje baždarenih instrumenata.

5. ZAKLJUČAK

Razina usamljenosti kod adolescenata je niska ($M = 12.83$). Nije se pokazala razlika među spolovima u rezultatima na UCLA skali usamljenosti ($M-W U = 5907$, $p > 0.05$). Analiza povezanosti usamljenosti s drugim ispitivanim varijablama pokazala je postojanje statistički značajne negativne povezanosti rezultata na UCLA skali usamljenosti sa subjektivnom procjenom pomoći i podrške prijatelja ($r_s = -0.482$, $p < 0.01$), brojem bliskih osoba ($r_s = -0.379$, $p < 0.01$), te rezultatom na Rosenbergovoj skali samopoštovanja ($r_s = -0.277$, $p < 0.05$). Analiza razlika između spolova u korelatima usamljenosti kod adolescenata pokazala je postojanje povezanosti usamljenosti sa strahom od negativne evaluacije samo kod ženskih sudionika ($r_s = 0.209$, $p < 0.01$), te povezanost usamljenosti sa stupnjem obrazovanja majke samo kod muških sudionika ($r_s = -0.226$, $p < 0.05$). Ostale ispitivane varijable: procjena materijalnog stanja obitelji, stupanj obrazovanja oca i školski uspjeh, nisu pokazale povezanost s usamljenošću.

6. LITERATURA:

- Andersson, L. (1998). Loneliness research and interventions: A review of the literature. *Aging and Mental Health*, 2, 4, 264-275.
- Bezinović, P. (1988). *Percepcija osobne kompetentnosti kao dimenzija samopoimanja*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Brage, D., Meredith, W. (1994). Causal model of adolescent depression. *Journal of Psychology*, 128, 4, 455-469.
- Demir, A., Tarhan, N. (2001). Loneliness and social dissatisfaction in Turkish adolescents. *Journal of Psychology*, 135,1, 113-124.
- DePaulo, B.M., Epstein, J.A. & Lemay, C.S. (1990). Responses of the socially anxious to the prospect of interpersonal evaluation. *Journal of Personality*, 58, 623-640.
- Endler, N.S., Flett, G.L., Macrodimitris, S.D., Corace, K.M., Kocovski, N.L. (2002). Anxiety as facets of trait social anxiety. *European Journal of Personality*, 16, 239-269.
- Hudson, Brage, D., Elek, S.M. Campbell-Grossman, C. (2000). Depression, self-esteem, loneliness, and social support among adolescent mothers participating in the new parents project. *Adolescence*, 35, 139, 445-451.
- Hojat, M. (1982). Loneliness as a function of parent – child and peer relations. *The Journal of Psychology*, 112, 129-133.
- Ivanov, L., Penezić, Z., Gregov, LJ. (1998). Relacije usamljenosti i samoeфикаsnosti s nekim osobnim varijablama. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio FPSP*, 37 (14), 53-66.
- Jackson, T., Fritch, A., Nagasaka, T., Gunderson, J. (2002). Toward explaining the association between shyness and loneliness: a path analysis with American college students. *Social Behavior and Personality*, 30 (3), 263-270.
- Jackson, T., Soderlind, A., Weiss, K.E. (2000). Personality traits and quality of relationships as predictors of future loneliness among American college students. *Social Behavior and Personality*, 28 (5), 463-470.
- La Greca, A.M. i Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26 (2), 83-94.
- Lacković-Grgin, K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lacković-Grgin, K., Proroković, A., Čubela, V., Penezić, Z. (2002). *Zbirka*

psihologijskih skala i upitnika. Zadar: Odsjek za psihologiju filozofskog fakulteta u Zadru.

- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z., Sorić, I. (1998a). Struktura iskustva usamljenosti mjerene upitnikom A. Rokach. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio FPSP*, 37 (14), 33-52.
- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z., Sorić, I. (1998b). Usamljenost i samoća studenata: uloga afilijativne motivacije i nekih osobnih značajki. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio FPSP*, 4-5 (36-37), 543-558.
- Leary, M.R., Kowalski, R.M. (1995). *Social anxiety*. New York: Guilford Press.
- Levin, I., Stokes, J.P. (1986). An examination of the relation of individual difference variables to loneliness. *Journal of Personality*, 54, 4, 201-217.
- McWhirter, B. (1997). Loneliness, learned resourcefulness, and self-esteem in college students. *Journal of counseling & development*, 75, 6, 460-470.
- McWhirter, B., Besset-Alesch, T.M., Horibata, J., Gat, I. (2002). Loneliness in high risk adolescents: the role of coping, self-esteem, and empathy. *Journal of Youth Studies*, 5, 1, 69-84.
- Medora, N.P., Woodward, J.C. (1990). Loneliness and alcoholism. *Wellness Perspectives: Research, Theory, and Practice*, 6, 40-50.
- Medora, N.P., Woodward, J.C. (1991). Factors associated with loneliness among alcoholics in rehabilitation centers. *Journal of Social Psychology*, 131, 6, 769-780.
- Miljković, D., Rijavec, M. (2001). *Razgovori sa zrcalom: psihologija samopouzdanja*. Zagreb: IEP.
- Neto, F. and Barros, J. (2000). Psychosocial concomitants of loneliness among students of Cape Verde and Portugal. *Journal of Psychology*, 134, 5, 503-515.
- Nurmi, J., Toivonen, S., Salmela-Aro, K., Eronen, S. (1997). Social Strategies and Loneliness. *Journal of Social Psychology*, 137, 6, 764-778.
- Penezić, Z. (1999). *Zadovoljstvo životom: relacije sa životnom dobi i nekim osobnim značajkama*. Neobjavljeni magistarski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Penezić, Z., Lacković-Grgin, K., Sorić, I. (1999). Uzroci usamljenosti. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio FPSP*, 38 (15), 59-78.
- Peplau, L.A. and Perlman, D. (1982). *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: Wiley-Interscience.

- Pinquart, M. and Sorensen, S. (2001). Influences on loneliness in older adults. *Basic & Applied Social Psychology*, 23, 4, 245-266.
- Ponzetti, J.J. (1990). Loneliness among college students. *Family relations*, 39, 3, 336 – 341.
- Radovanović, N. (2002). *Strah od negativne evaluacije, samopoimanje i percepcija vršnjaka kod adolescenata*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Schlenker, B.R. & Leary, M.R. (1982). Social anxiety and self-presentation: A conceptualization and model. *Psychological Bulletin*, 92, 641-669.
- Schmitt, J.P. and Kurdek, L.A. (1985). Age and gender differences in and personality correlates of loneliness in different relationships. *Journal of Personality Assessment*, 49, 5, 485-496.
- Smith, M., Knowles, A.D. (1991). Contributions of personality, social network and cognitive processes to the experience of loneliness in women religious and other mature Australian women. *Journal of Social Psychology*, 131,3, 355-366.
- Šintić, I. (2000). *Povezanost percepcije roditeljskog prihvaćanja – odbijanja sa samopoštovanjem i kompetentnošću*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Uruk, A.C., Demir, A. (2003). The role of peers and families in predicting the loneliness level of adolescents. *Journal of Psychology*, 137(2), 179-193.
- Vlahušić, D. (1995). *Usamljenost i sramežljivost kod studenata psihologije*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Wiseman, H., Gutfreund, D.G. (1995). Gender differences in loneliness and depression of university students seeking counseling. *British Journal of Guidance & Counselling*, 23,2, 231-245.
- Woodward, J.C. and Kalyan-Masih, V. (1990). Loneliness, coping strategies and cognitive styles of the gifted rural adolescent. *Adolescence*, 25, 100, 977-989.
- Žele, A. (2000). *Ispitivanje povezanosti nekih obiteljskih varijabli sa sramežljivošću i samopoštovanjem adolescenata*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

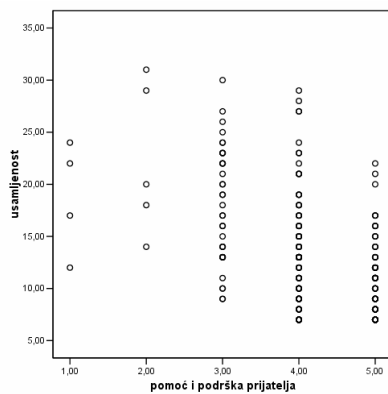
PRILOG A

Slika 1. Grafički prikaz povezanosti rezultata na UCLA skali usamljenosti s procjenom pomoći i podrške prijatelja

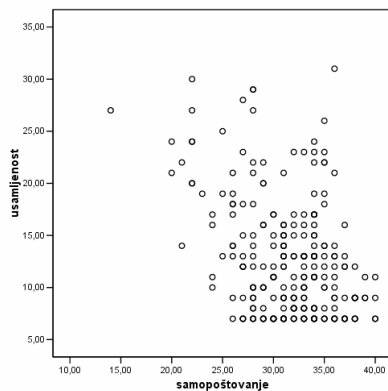
Slika 2. Grafički prikaz povezanosti rezultata na UCLA skali usamljenosti s rezultatom na Rosenbergovoj skali samopoštovanja

Slika 3. Grafički prikaz povezanosti rezultata na UCLA skali usamljenosti s procjenom materijalnog stanja sudionika

Slika 1. Grafički prikaz povezanosti rezultata na UCLA skali usamljenosti s procjenom pomoći i podrške prijatelja (N = 239)

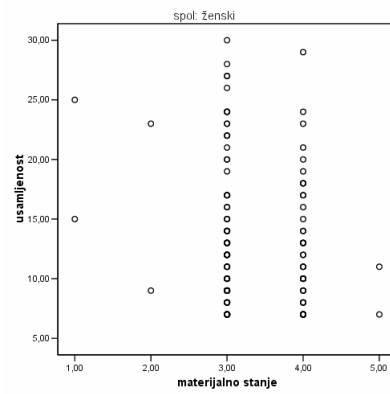
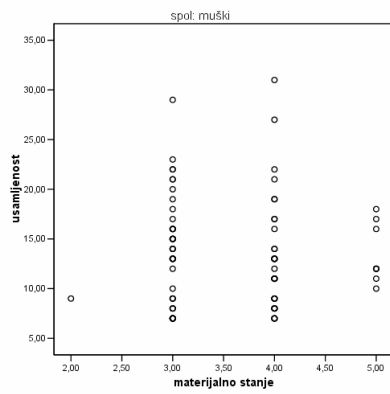
Slika 2. Grafički prikaz povezanosti rezultata na UCLA skali usamljenosti s rezultatom na Rosenbergovoj skali samopoštovanja (N = 239)

Slika 3. Grafički prikaz povezanosti rezultata na UCLA skali usamljenosti s procjenom materijalnog stanja: a) muški sudionici, b) ženski sudionici

a)

b)

PRILOG B

1. Upitnik općih podataka
2. UCLA skala usamljenosti: kratka forma
3. Rosenbergova skala samopoštovanja
4. Skala straha od negativne evaluacije

OPĆI PODACI - Ž:

1. Spol: M   Ž
2. Dob: .....
3. Škola i razred: .....
4. Materijalno stanje moje obitelji je: a) znatno lošije od prosječnog
b) lošije od prosječnog
c) prosječno
d) bolje od prosječnog
e) znatno bolje od prosječnog

5. Stupanj obrazovanja roditelja:

- majka:

- a) osnovna škola
- b) srednja škola
- c) viša škola
- d) fakultet
- e) magisterij
- f) doktorat

- otac:

- a) osnovna škola
- b) srednja škola
- c) viša škola
- d) fakultet
- e) magisterij
- f) doktorat

6. S kojim si uspjehom završila prethodnu školsku godinu?.....

7. Koliko ima osoba koje su ti osobito bliske (s kojima možeš razgovarati i o najintimnijim stvarima):

- a) nema takvih osoba
- b) ..... (upiši broj)

8. U kojoj mjeri možeš računati na pomoć i podršku prijatelja u teškom trenutku:

- a) uopće **ne mogu** računati na njihovu pomoć i podršku
- b) najčešće **ne mogu** računati na njihovu pomoć i podršku
- c) ponekad mogu računati na njihovu pomoć i podršku
- d) najčešće **mogu** računati na njihovu pomoć i podršku
- e) uvijek **mogu** računati na njihovu pomoć i podršku

UCLA – Ž

U ovom dijelu upitnika nalaze se tvrdnje koje se odnose na Vaše doživljavanje sebe. Uz svaku tvrdnju na skali zaokružite jedan broj. Brojevi imaju slijedeće značenje:

- 1 – uopće se **ne odnosi** na mene
- 2 – uglavnom se **ne odnosi** na mene
- 3 – **niti se ne odnosi niti se odnosi na mene**
- 4 – uglavnom se **odnosi** na mene
- 5 – u potpunosti se **odnosi** na mene

1. Nedostaje mi društvo.	1	2	3	4	5
2. Već dugo nisam ni sa kim bliska.	1	2	3	4	5
3. S drugima ne dijelim svoja mišljenja i ideje.	1	2	3	4	5
4. Nitko me dobro ne poznaje.	1	2	3	4	5
5. Moji socijalni odnosi su površni.	1	2	3	4	5

6. Nesretna sam što sam tako povučena.	1	2	3	4	5
7. Ljudi su oko mene, ali ne i samnom.	1	2	3	4	5

SNE - Ž

U ovom dijelu upitnika nalaze se tvrdnje koje se odnose na Vaše doživljavanje sebe. Uz svaku tvrdnju na skali zaokružite jedan broj.

Brojevi imaju slijedeće značenje:

- 0 – uopće se **ne odnosi** na mene
- 1 – uglavnom se **ne odnosi** na mene
- 2 - **niti se odnosi niti se ne odnosi na mene**
- 3 – uglavnom **se odnosi** na mene
- 4 – u potpunosti **se odnosi** na mene

1. Zabrinuta sam što će drugi ljudi misliti o meni, čak i kada znam da to ne može imati nikakvog utjecaja.	0	1	2	3	4
2. Često se bojim da će drugi ljudi zamijetiti moje nedostatke.	0	1	2	3	4
3. Ne zabrinjava me čak i kada znam da ostavljam nepovoljan dojam na ljude.	0	1	2	3	4
4. Rijetko se brinem kakav ću dojam ostaviti na nekoga.	0	1	2	3	4
5. Strah me je da me drugi ljudi neće prihvatiti.	0	1	2	3	4
6. Kada razgovaram s nekim brine me što bi on mogao misliti o meni.	0	1	2	3	4
7. I kada znam da me netko procjenjuje, to uopće ne utječe na mene.	0	1	2	3	4

8. Često se bojim da ću reći ili učiniti pogrešne stvari.	0	1	2	3	4
9. Pretjerano razmišljam o tome što će drugi misliti o meni.	0	1	2	3	4
10. Strah me je da ću se zamjeriti drugima.	0	1	2	3	4
11. Mišljenja drugih ljudi o meni uopće me ne brinu.	0	1	2	3	4
12. Brine me kakav ću dojam ostaviti.	0	1	2	3	4

ROS-F

Pred Vama se nalazi niz tvrdnji koje opisuju što ljudi misle i osjećaju o sebi. Molim, pažljivo pročitajte svaku tvrdnju i zaokružite broj koji najbolje opisuje u kojoj mjeri se pojedina tvrdnja **odnosi na Vas**.

Brojevi imaju slijedeće značenje: **1 – uopće se ne slažem**
2 – ne slažem se
3 – slažem se
4 – potpuno se slažem

1. Općenito govoreći, zadovoljna sam sobom.	1	2	3	4	5
2. Željela bih imati više poštovanja prema samoj sebi.	1	2	3	4	5
3. Osjećam da nema puno toga čime bih se mogla ponositi.	1	2	3	4	5
4. Ponekad se osjećam potpuno beskorisnom.	1	2	3	4	5
5. Sposobna sam raditi i izvršavati zadatke podjednako uspješno kao i većina drugih ljudi.	1	2	3	4	5
6. S vremena na vrijeme se osjećam kao da ništa ne vrijedim.	1	2	3	4	5
7. Osjećam da sam isto toliko sposobna koliko i drugi ljudi.	1	2	3	4	5

8. Osjećam da posjedujem niz vrijednih osobina.	1	2	3	4	5
9. Sve više dolazim do saznanja da jako malo vrijedim.	1	2	3	4	5
10. Mislím da vrijedim barem koliko i drugi ljudi.	1	2	3	4	5

